

Missionaire trendrede 2022

Tim Vreugdenhil

*Behoefte aan een
nieuw verhaal
voor samenleven*

*Verlangen naar
echte vrijheid*

*Fascinatie voor
geest-verruiming*

Inhoud

Inleiding	3
Trend 1 Behoeftte aan een nieuw verhaal voor samenleven	8
Trend 2 Verlangen naar echte vrijheid	12
Trend 3 Fascinatie voor geest-verruiming	16
Hoe nu verder?	19
Bronvermeldingen	19

Colofon

Auteur: Tim Vreugdenhil

Met medewerking van Ruben Beijl

Redactie en vormgeving:

Weetwatjegeloof.nl en Daan van der Horst

De **Missionaire trendrede 2022** is tot stand gekomen in een samenwerking van de Protestantse kerk in Nederland en de missionaire ondersteuningsorganisaties MissieFonds, Kerkpunt, Verre Naasten, Weetwatjegeloof.nl en CGK Deputaten Evangelisatie. Deze organisaties zijn actief binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken, Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken.

© Deze uitgave mag vrij gebruikt worden en gedeeld met anderen, mits voorzien van juiste bronvermelding.

Inleiding

Een tijdvak van onzeker weten

TWEE JAAR GELEDEN, in februari 2020, schreef en hield ik voor het eerst een missionaire trendrede. Een trendrapport is een verhaal dat de actualiteit zo scherp mogelijk observeert om op basis daarvan een paar grotere ontwikkelingen aan te wijzen. Trendrapporten worden gemaakt om bedrijven en organisaties in staat te stellen zo goed mogelijk op die ontwikkelingen in te spelen. Trendrapport is een hippe naam voor een oude wijsheid. Wie niet voortdurend achter de feiten aan wil hollen, doet er verstandig aan om zich alvast te richten op de wereld van morgen.

'Ik vertel in een seculiere context graag dat de kerk het sterkste mission-statement ter wereld heeft: er op uittrekken naar de einden van de aarde en iedereen tot 'volger' maken.'

De missionaire trendrede richt zich op kerkgemeenten, christelijke organisaties en individuele christenen. Het is geen *kerkelijke* trendrede. Er wordt veel onderzoek gedaan naar hoe 'de kerk' ervoor staat, meestal onderbouwd met veel feiten en cijfers. Vaak

gaan die onderzoeken over krimp, zeker als ze worden ingekort tot persberichten voor landelijke media. Een missionaire trendrede heeft een andere blikrichting. Ik beschrijf de *kansen* die er liggen voor de Nederlandse kerk. Al zou er helemaal geen kerk (meer) zijn, dan nog zijn er in onze tijd goede redenen om de kerk uit te vinden. Of opnieuw uit te vinden.

Om die kansen te kunnen grijpen, moet je natuurlijk wel weten wat je missie is. Bedrijven en organisaties denken vandaag zonder uitzondering na over de vraag 'waartoe zijn wij op aarde'. Eigenlijk is dat 'onze' vraag, die letterlijk zo gesteld wordt in zowel de katholieke als de protestantse catechismus. Jammer alleen dat de kerk zich deze vraag niet al te vaak en ook niet scherp genoeg stelt. Ik vertel in een seculiere context graag dat de kerk het sterkste mission-statement ter wereld heeft: er op uittrekken naar de einden van de aarde en iedereen tot 'volger' maken. Een marktaandeel van 100 procent zeg maar. In een postkoloniale en postchristelijke wereld kun je daar niet meer onbevraagd naar luisteren. Of kan het toch wel, juist nu? In ieder geval hebben veel kerken het als missie op hun website staan: het goede nieuws delen met de buurt,

Gods liefde present stellen in de stad. Goed bedoelde statements. Maar niet goed genoeg. Te groot, te abstract, te veel ‘wij hebben’. Kijk zelf maar: zulke zinnen bezielen allerminst. *Think different of just do it* zijn in vergelijking daarmee een stuk beter. We kennen allemaal de grap dat God of Jezus het antwoord is – maar wat was ook alweer de vraag?

Vragen zijn er in deze tijd meer dan genoeg. Er ontstaan nieuwe vragen, vaak fundamenteel, en antwoorden die lang gegeven werden, lijken niet meer

te werken. De kerk beleeft dit proces niet anders dan de samenleving. Het is een tijdperk van onzeker weten. Voor de Westerse context is dat relatief nieuw. De rest van de wereld wist het al. Met deze trendrede daag ik jou, lezer, uit op je eigen plek je missie te doordenken vanuit de kansen die jouw familie, netwerk, buurt, dorp, stad, land, tijd en cultuur je biedt. Ik heb mijn uiterste best gedaan om breed te denken. Anders gezegd: ik hoop dat mijn rede resoneert in zowel Amsterdam als Bergentheim.

Brug: Tutu in tijden van zielsarmoede

IK ‘PROFETEERDE’ IN MIJN vorige trendrede dat er hoge golven in aantocht waren. In een samenleving met een overdonderend tempo is dat een veilige voorspelling. Een trendwatcher moet zulke dingen natuurlijk ook roepen. Wie luistert aandachtig naar een boodschap dat er in het komende decennium maar weinig zal veranderen? Golven dus. Daarmee had en heb ik allerlei ontwikkelingen op het oog die onze maatschappij enorm zullen veranderen. Een trendrapport legt uit dat golven niet simpelweg over je heen slaan. Je kunt erop surfen. Er zal bijvoorbeeld over een paar jaar veel minder ‘bank’ zijn en meer ‘banking’, zeggen ze in de financiële sector. Bijna niemand gaat meer ‘naar de bank’ maar er wordt op grote schaal thuisgebankierd. Zo zal er over tien jaar minder ‘church’ zijn maar veel meer aan ‘churching’ gedaan

worden. Mensen horen niet zomaar meer bij een kerk, gaan misschien niet eens naar een kerk, maar veel mensen zullen wel ‘kerken’ – als werkwoord. Geloven, hopen en liefhebben zullen mensen altijd blijven doen. En net als bij je geldzaken: je hoeft er je huis niet voor uit.

De golf die enkele weken na mijn eerste trendrede over Nederland sloeg, zag ik volstrekt niet aankomen. Bijna niemand trouwens. Zo zie je maar weer dat trendwatchers geen profeten zijn. We leerden in de afgelopen twee jaar nieuwe woorden, zoals lockdown, IC-capaciteit, triage, booster en Outbreak Management Team. We werden – voor een samenleving in vreedstijd – bijzonder op onze veerkracht getest. Die bleek er gelukkig op allerlei plekken te zijn. Maar corona bracht ook

de zielsarmoede van onze tijd scherp in beeld. Een ziels-arm land valt terug op een eindeloze reeks van persconferenties. Met lijstjes van steeds wisselende maatregelen voor steeds weer andere groepen. Kregen we corona inderdaad samen onder controle? Vanaf het najaar van 2021 was er alleen nog corona, nauwelijks samen en al helemaal geen controle meer. Op zichzelf spraken ministers en virologen telkens over de grote thema’s van gezondheid en ziekte, leven en dood. Toch werden hun woorden steeds nietszeggender. Taalarmoede is een spiegel van zielsarmoede. En daar bedoel ik niet de ziel van de minister mee maar de ziel van het land dat ministers dienen.

Is er eigenlijk nog bezieling? Of is daar in onze tijd geen behoefte aan? Ik neem je even mee terug in de tijd. Het is september 2013. De uitzending van *College Tour* zit er bijna op en presentator Twan Huys is aan zijn laatste vraag toe. Die is voor elk van zijn gasten dezelfde: ‘Welk advies heb je voor de studenten hier

‘Mensen horen niet zomaar meer bij een kerk, gaan misschien niet eens naar een kerk, maar veel mensen zullen wel ‘kerken’ – als werkwoord.’

in de zaal?’ Deze keer wordt de vraag aan Desmond Tutu gesteld. De Zuid-Afrikaanse aartsbisschop – die zijn mails kortweg met *arch* ondertekent – is op dat moment al 81 jaar. “Droom!”, is zijn eerste antwoord. “Wees idealistisch! Raak niet besmet met het cynisme

van oudere generaties. Geloof dat deze wereld een betere wereld kan worden. Een wereld waarin plek is voor iedereen. Droom! Droom! Want voor je het weet ben je volwassen en vergeet je je dromen. En God wil jou gebruiken. En jou. En jou. En jou. En jou. En jou. Om de wereld zó te maken als God wil dat die is. Een prachtige wereld voor ons allemaal.” De zaal studenten luistert ademloos. Statistisch zullen er slechts enkelen misschien enigszins bekend zijn met de essentie van het christelijk geloof. Nu horen ze het evangelie, het goede nieuws, in minder dan één minuut. Iemand is van de andere kant van de aarde gekomen om het te vertellen. Eén minuut met meer impact dan tweeëntwintig persconferenties.

Op Tweede Kerstdag 2021 stierf Desmond Tutu thuis in Kaapstad. Nederlandse seculiere kranten hadden een dag later allemaal ongeveer dezelfde kop: ‘niet alleen Zuid-Afrika maar de wereld verliest vandaag een morele en spirituele autoriteit’. Dat is een interessante duiding. Natuurlijk wordt Tutu primair gezien als de strijder tegen apartheid. Maar niet elke Nobelprijswinnaar is een baken. Een wereld die niet meer naar de kerk gaat en evenmin in God gelooft, kent aan een gelovige oude man in een paarse jurk een groot moreel gezag toe. Een moraal die evident verbonden is met spiritualiteit. Een Nederlandse journalist die Tutu ooit had geïnterviewd vertelde hoe hij ervan onder de indruk was dat hij binnenkwam, koffie kreeg en Tutu op de grond knielde: “But first we pray!” Met dezelfde intensiteit kon Tutu het glashelder aan Nederlandse studenten uitleggen: God wil jou gebruiken. En jou. En jou. En jou. Natuurlijk, het charisma van

Tutu is groter nog dan dat van Barack Obama. Absoluut waar. Tutu kon briljant theater maken. Maar hij had ook een verhaal. Hij bracht bezieling, op elke plek. Sprak en spreekt Tutu juist daarom zoveel mensen in het Westen aan?

Misschien dat we een zoon van Afrika nodig hadden om ons – verlichte Westerlingen – te vertellen dat er geen betonnen plaat is. Of minstens is die plaat poruus. Hemel en aarde zijn verbonden. God heeft een droom. En God ziet jou. Dat is een steengoed verhaal. Misschien zelfs het beste dat we hebben. De winst van de moderne tijd is dat we niet – zoals bijvoorbeeld in de middeleeuwen – van de aarde naar de hemel denken maar andersom. En de winst van secularisatie is dat als het christelijke verhaal een tijd niet meer is gezien en gehoord, de impact ervan opnieuw of voor het eerst tot mensen door kan dringen.

‘Techniek, wetenschap en kunst vertellen je ten diepste niet hoe jij de wereld tot een betere plek kunt maken.’

In 1920 stierf de Duitse socioloog Max Weber. Weber voorspelde dat de mensen van de 21ste eeuw de meest vaardige zouden worden die de wereld ooit gezien heeft. Grote aantallen mensen, zo zag hij, zouden toegang krijgen tot hoger onderwijs en carrière kunnen maken. Mensen zullen zich ontplooien, uitblinken in kennis en kunde. Maar, zo sloot Weber zijn analyse af,

veel van die mensen zullen zich tegelijkertijd ‘arm aan hart en ziel’ gaan voelen. Iets als zielsarmoede dus. Weber heeft gelijk gekregen. Op technisch, wetenschappelijk en artistiek gebied gebeuren er vandaag waanzinnig mooie dingen. Mensen – wij – zijn tot onvoorstelbaar veel in staat. Toch missen we ook iets. Een voorbeeld van een eigentijdse Max Weber is de Israëlitische historicus Yuval Noah Harari, bestsellerauteur en vaak te zien op televisie. Harari zegt: techniek, wetenschap en kunst vertellen je ten diepste niet hoe jij de wereld tot een betere plek kunt maken. En, zo voeg ik daar aan toe, ze vertellen je al helemaal niet hoezeer dat Gods droom is. En dat God jou voor die missie gebruiken wil.

Tutu wist het wel. Hij geloofde het én hij kon het overbrengen. Onze samenleving heeft behoefte aan heel veel ‘Tutu’s’. Je hoeft er niet super charismatisch of Nobelprijzdrager voor te zijn, niet jezelf in een paarse jurk te hijsen of goed te kunnen giechelen. We hebben kerken en christenen nodig die normaal doen. Dat is al heel wat. Ik ken er niet veel. Mensen die bereid zijn om hun eigen (vaak een beetje gekke) groepscultuur radicaal af te leggen. Die er geen genoeg mee nemen dat ook kerken – juist kerken – in onze tijd zielsarme plekken zijn geworden (want tweeënveertig kerkdiensten kunnen net zo saai zijn als tweeënveertig persconferenties). Die in de loop van hun leven meer en meer onder de indruk raken van het morele en spirituele gehalte van het evangelie. Die leren dat het enige dat ertoe doet de vraag is of Góð een droom heeft (niet wij). Die in de loop van hun leven Gods stem leren verstaan: ‘en jij. En jij. En jij’.

‘Wees idealistisch! Raak niet besmet met het cynisme van oudere generaties. Geloof dat deze wereld een betere wereld kan worden. Een wereld waarin plek is voor iedereen. Droom! Droom! Want voor je het weet ben je volwassen en vergeet je je dromen. En God wil jou gebruiken. En jou. En jou. En jou. En jou. Om de wereld zó te maken als God wil dat die is. Een prachtige wereld voor ons allemaal.’

Trend 1

Behoeftte aan een nieuw verhaal voor samenleven

IN EEN TIJD VAN ZIELSARMOEDE zijn kerken niet zomaar deel van de oplossing. De sleutel is of zij bezieling kunnen leveren, in een vorm en met een inhoud die velen aanspreekt. Voor wie graag deel wil uitmaken van die missie, beschrijf ik in de rest van mijn verhaal drie trends. De eerste trend is dat er in een getweedeeld land dringend behoefte is aan ideeën over hoe je een samenleving vormt. Ideeën? Nee, dringender nog is de zoektocht naar een nieuw verhaal.

Iemand die al vele jaren nadenkt over onze samenleving én zijn analyses in heldere taal kan overbrengen, is de socioloog Hans Boutellier. Hij is hoogleraar Polarisation en Veerkracht aan de Vrije Universiteit. Zijn startpunt is dat we een samenlevingsmodel hebben gecreëerd dat niet langer ideologisch is. De hamvraag is hoe dingen efficiënt en effectief geregeld kunnen worden. Boutellier noemt dat een **pragmacratie**. Ooit hadden we de theocratie en later de democratie. Vandaag geloven we niet meer in ‘de stem van God’ of in ‘de stem van het volk’, althans niet als bezielende instanties voor een samenleving. We zijn pragmatisch geworden: als het werkt, is het oké. Je kunt aan de hand van de term ‘pragmacratie’ goed uitleggen waarom zoveel beslissingen tegenwoordig aan de markt worden overgelaten in plaats van aan de politiek. Een pragmacratie is relatief succesvol. In ieder geval is het dat twee à drie decennia geweest. Maar nu zien we steeds meer de schaduwkanten. Het grootste probleem, zegt Boutellier, is dat een pragmacratie geen verhaal heeft. Niet tot de sociale verbeelding spreekt. Je kunt er moeilijk geloven. Het bezielt niet. We kennen allemaal de uitspraak van premier Rutte dat ‘als je

behoefte hebt aan visie je bij de opticien moet zijn’. Inmiddels is hij minister-president van een land-in-verandering, een land dat behoefte krijgt aan bezieling. Onze MP heeft enorme talenten. Maar talent om te bezielen heb ik nog niet bij hem waargenomen. Dat wil ik ook helemaal niet, zou hij zelf zeggen (denk ik).

Wie gaat het dan wel doen? Zou je voor bezieling bij de kerk terecht kunnen? In een opmerkelijke column aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen 2022 schrijft Rosanne Hertzberger dat zij zich in het politieke spectrum steeds vaker tot christelijke partijen wendt. Zelf is ze geen christen. In haar woonplaats Rotterdam is, zegt ze, de kerk dé kracht tegen gentrificatie. Gentrificatie is het proces hoe in wijken waar vernieuwd wordt, welgestelde burgers de minder draagkrachtigen verdringen. “De kerk is een principiële club die oog heeft zowel voor de arbeiders als voor de hipsters”, aldus Hertzberger. Ze is niet de enige. De directeur van een grote Amsterdamse woningcorporatie vertelde me onlangs dat hij de kerk graag in het rijtje van ‘sociale bondgenoten’ plaatst. Er zijn niet meer zoveel netwerken die tot achter de voordeur reiken. Zeker niet als dat heel verschillende voordeuren zijn. Van arbeiders tot hipsters en van alleenstaande ouders tot senioren. Het staat in alle kranten en je kunt het aan tal van keukentafels horen: er is weinig houvast en geborgenheid. Boutellier noemt het treffend een samenleving als wirwar van affiniteiten en bindingen, zonder gemeenschappelijke verhalen. Pragmatisch. Zielsarm. Of Rutte dat nu leuk vindt of niet: een pragmacratie biedt te weinig voor een tijd die verlangt naar meer bezieling. De kerk

heeft een geloofwaardige kans om iets als de **spiritocratie** te ontwikkelen. Iets als de droom van Tutu, toegepast op onze steden en dorpen. Een concept van collectieve en individuele bezieling.

De populariteit van David Brooks past ook in deze trend. Brooks is een Amerikaanse topjournalist en eerlijk genoeg om zichzelf te typeren als rijk in carrière en geld, maar arm aan hart en ziel. Wel was er bij hem een fikse crisis voor nodig om tot dat zelfinzicht te komen. Brooks beschouwt zich als een voorbeeld van een mensentype dat veel voorkomt en dat hij ‘de onzekere overpresteerder’ noemt. Hij legt het zelf beeldend uit: “Zo iemand heeft geen solide fundament om op te bouwen. Niettemin wordt het bouwwerk steeds hoger. Een onmogelijke situatie. Je kunt niet eindeloos verhalen bouwen op een fundering van drijfzand. Maar de persoon in kwestie negeert dat en hoopt maar dat niemand de fundamenteen komt inspecteren zolang er ‘bovenop’ druk opgebouwd wordt. Pragmatisme heeft maar één probleem: het werkt niet!” En net als Hertzberger zegt Brooks heel positieve dingen over de kerk, zonder te suggereren dat een mens daarvoor meteen christen moet worden.

In onze tijd zijn stevige funderingswerkzaamheden nodig. Dat is niet hetzelfde als nieuwbouw. Ik werk in Amsterdam vanuit een kerk die in 1671 gebouwd is. Driehonderd jaar later was de kerk ernstig verzakt en dacht men erover na het bouwwerk af te breken. Buurtbewoners (niet de kerkleden) protesteerden. Gelukkig bleek het mogelijk een nieuw betonnen fundament onder het gebouw aan te leggen. Het ge-

bouw kon daardoor weer minstens honderd jaar mee. Dat kan ook met een samenleving. We kunnen niet bij nul beginnen. We hoeven geen volstrekt nieuwe samenleving creëren. We hebben al helemaal geen behoefte aan utopische ideeën. Laten we maar gewoon aan de slag gaan en herstelwerk aan de fundamenten uitvoeren.

‘Er is een nieuw begrip van kerkzijn nodig. Daarvoor grijp ik terug op de oude notie van ‘wederkerigheid’, als basis van elke relatie, die tussen mens en mens en God en mens.’

Luister nog een keer naar Boutellier: “Er is een nieuw begrip van samenleven nodig. Daarvoor grijp ik terug op de notie van ‘wederkerigheid’, als basis van elke sociale relatie. Deze zit in onze complexe samenleving diep weggestopt en dient te worden geëxpliciteerd.” Ik hertaal dit fragment: *Er is een nieuw begrip van kerkzijn nodig. Daarvoor grijp ik terug op de oude notie van ‘wederkerigheid’, als basis van elke relatie, die tussen mens en mens en God en mens. Ook in de kerk is die dimensie weggestopt, soms diep. Wat als we die weer tevoorschijn zouden kunnen halen?* Ik zeg met deze woorden niet dat kerken kille plekken zijn. Maar wees eerlijk: krijgen mensen van elke soort en rang en kleur in jouw community een warm onthaal? En als dat al zo is, zijn die mensen dan vooral knuffelobject? Of mogen ze meedoen, meepraten, meesturen? Waarom lijken al die Nederlandse kerkenraden eigenlijk zo op elkaar?

Een gedachtenexperiment. De eerste missionaire trendredes zijn de brieven van de apostel Paulus, de stichter van het christendom. Stel dat de apostel Paulus een preekverzoek zou krijgen uit een ver en vreemd land. Hij zou een medewerker, Timoteüs of Titus, vragen om hem te brieven. Zijn medewerker rapporteert: in dat land hebben ze veel en kunnen ze veel. Er is geen overheersend idee van god of volk. Ze zijn er ‘pragmacratisch’, erg vrij en op zichzelf. De notie van ‘wederkerigheid’ is er diep weggestopt. Denk je dat Paulus zou verzuchten: aangezien wederkerigheid mijn kernboodschap is, heb ik in dat land niets te zoeken? Of zou hij het als een geweldige afzetmarkt zien? Ik denk dat hij meteen een briefje zou sturen: beste mensen in Nederland. Jullie spreken tal van talen. Van de mensen en misschien zelfs van de engelen. Helaas missen jullie de liefde. Daarom voelt jullie pragmacratie op een of andere manier als een dreunende gong of een schallende cimbaal. Kom mensen, maak de wederkerigheid weer expliciet. Jaag de liefde na. Op de achtergrond hoor je de stem van Desmond Tutu: ‘En jij. En jij. En jij.’ We hoeven geen radicale ommezwaai te maken van het individu naar het collectief. Het is hier geen China of Rusland – gelukkig! Maar dat een individu dat om zich heen kijkt, anderen waarneemt en andere nodig heeft, dat vergeten we hier wel eens. Theoloog en hoogleraar communicatie Anne van der Meiden zei het vaak op z’n Twents: “Kiek ie, kiek ik, kiek wie noar mekaar.”

Welke kansen biedt deze trend voor kerken? In mijn boek *Opener dan ooit* stel ik voor om voor elke kerk drie huisregels te hanteren. Eén: we zijn nieuwsgierig

naar elkaar. Twee: we respecteren in principe elk verschil. En drie: we organiseren ontmoeting. Ik pas ze meteen toe.

- a. Nieuwsgierig zijn. ‘Wij’ van de kerk weten hoe moeilijk dit is. Van Amsterdam tot Bergentheim hebben we in dit opzicht een bedenkelijke reputatie. We waren en we zijn lang niet altijd nieuwsgierig. We vullen nog te veel in. Laten we van de crisis een kans maken door net zo eerlijk te zijn als Brooks. Juist wij hebben de dimensie van ‘wederkerigheid’ vaak laten versloffen. Daarom voelen we aan hoe moeilijk dit is. Het is een huizenhoge opgave. Maar er is hoop. We beschikken over een enorme bak aan verhalen uit heden en verleden waar dit wel geprobeerd en soms ronduit gelukt is. Primair vanuit de Jezusverhalen kan de kerk een plek zijn om nieuwsgierigheid naar anderen te oefenen. Een plek met ruimte om je ongemak en falen te erkennen. Met rituelen om los te laten, opnieuw te beginnen. Maak het vooral praktisch. In mijn dagelijks leven zie ik een enorme behoefte aan een socialmediatraining voor kinderen en tieners. Dat kan iedereen. Maar weinig organisaties doen het. En niemand zou het zo goed kunnen als de kerk. Wat zegt een ander? Waarom? Hoe voel je aan wat iemand bedoelt? Hoe zeg je sorry? Hoe maak je het weer goed? Hoe kiek’n we noar mekaar?
- b. Wie ooit in Berlijn was, herinnert zich vast het zegenende Christusbeeld in de Kaiser Wilhelm Gedächtniskerk. Mijn wens is dat zich in elke kerk een levensgroot Christusbeeld bevindt en ook graag op elke homepage (in plaats van je eerstvol-

gende kerkdienst). Waarom? Dit ene gezicht is het meest bezielende verhaal over ‘kiek ie mie an, kiek ik joe an’. Wat zien we in zijn ogen? De ander? Onszelf? Zien we hem als onze zielsverwant? Of alles tegelijk. Mensen zijn geschapen naar het beeld van God en daarom broers en zussen. *Ubuntu* – noemde Tutu dat. In christelijke taal is het Immanuel. God met ons. Met jou. En jou. En jou.

- c. Christen zijn is vandaag meer dan ooit het oefenen in het oprekken van je mentale grenzen, zegt de Tsjechische priester Tomás Halík. Halík is één van de zieners van onze tijd (al vrees ik dat hij gehakt zou maken van het woord ‘missionaire trendrede’). Ik leer van hem dat gelovigen geen monopolie hebben op Christus. Vandaag betekent het woord ‘christen’ dat je je mentale grenzen steeds opnieuw weet op te rekken in een eerlijke en aandachtige dialoog. Natuurlijk, Christus is de meest waardevolle schat in het geloof. Maar, zegt Halík, christenen hebben die schat net zo hard nodig als anderen. Als we dit de komende jaren en decennia leren geloven en doen, zouden we de sociale verbeelding van de kerk revolutionair veranderen.

Reflectievragen

- Hoe nieuwsgierig ben jij naar de ander?
- Hoe kun jij wederkerigheid oefenen in jouw directe omgeving?
- Waar kun jij vandaag mee starten om je mentale grenzen op te rekken?

Trend 2

Verlangen naar echte vrijheid

TIJD VOOR DE TWEDE TREND. In allerlei ontwikkelingen die met corona en de tijd daarna te maken hebben, zie ik een verlangen naar echte vrijheid. Op het moment dat ik dit schrijf, loopt half Nederland met geel-blauwe vlaggetjes. We identificeren ons met vrijheidsstrijders. Met Tutu en met Oekraïeners. Wat gebeurt hier? Hoe zit dat?

Onlangs dwaalde ik ergens in Nederland door een kledingwinkel die in een oud bankgebouw gevestigd was. Beneden in de kelder bevond zich een dikke kluisdeur, wagenwijd open. Daarachter een ruimte met honderden kleinere kluisjes en sleutelkasten. Ook die stonden allemaal open. Wat evident gebouwd was op ‘potdicht’, geschikt om inbrekers, verzakkingen en zelfs vuur te trotseren, was een museumstuk geworden. Sinds 1860, stond er op de gevel. Misschien dat het bankgebouw zo’n honderd jaar daadwerkelijk gefunctioneerd heeft. De bank bestaat niet meer. Sowieso is er in Nederland bijna geen bankgebouw meer met een eigen kluis. Het opbergen van kostbaarheden doen we in een digitaal tijdperk op andere manieren – of in een beveiligingsverzamelgebouw. Slechts een open kluisdeur tussen de kledingrekken herinnert aan iets als het ‘oude normaal’.

Vrijheid is één van onze meest gebruikte woorden. Dat geldt voor de samenleving net zo goed als in de kerk. Maar weten we eigenlijk nog waar vrijheid over gaat? Ik noemde in de beschrijving van de eerste trend de naam van David Brooks. In een recente column in de *New York Times* zegt hij dat we in de Westerse wereld de Oekraïeners diep dankbaar mogen zijn. Vrijheid

is voor ons niet nieuw. Maar dat het kostbaar is, dat waren we bijna vergeten. Brooks noemt de week dat Rusland Oekraïne binnenviel ‘de week die de wereld wakker schudde.’ We zijn in een paar dagen veel geloviger geworden. In vrijheid geloven we nu met veel meer overtuiging.

Lange tijd was ‘vrijheid’ iets voor een kleine elite. Pas in de tweede helft van de 20e eeuw werd het een massaverschijnsel. Vrijheid is vandaag sterk gekleurd door *authenticiteit*, een Grieks woord dat ‘ikke zelf doen’ betekent. Ik word geboren met eindeloze mogelijkheden. Ik mag en kan doen wat ik wil, wat goed voelt voor mij. Maar dat gaat niet vanzelf. Ik moet in beweging komen. Hoe vind ik mijn unieke pad? Hoe realiseer ik mijzelf? De essentie van het moderne idee van vrijheid, zegt de Amerikaanse opperrechter Anthony Kennedy ergens, is ‘het recht op zelfbepaling. Het recht om mijn eigen idee van de realiteit en van wat dat betekent na te volgen, ook als het gaat om zoiets groots als het universum en zoiets dieps als het mysterie van het leven.’ Authenticiteit is geen zelf-evident verschijnsel. Het is een geloof.

Geloven doe je in de kerk, zegt het spreekwoord. Maar niet alleen daar. In een samenleving als de onze – een tijdperk van authenticiteit – is het eigenlijk heel logisch dat ‘de nachtclub’ de plek van de kerk heeft ingenomen. De Amsterdamse dj Stefan Beek kan het mooi formuleren: “Op de dansvloer experimenteer je met verschillende zelfheden en legt onzekerheden bloot, of je verduistert ze in de donkerte van de nacht. Al je zorgen gaan op in de rook van de club. De

muziek brengt je lijf tot een kookpunt. Door de totale opwinding van het publiek voelt het alsof je samen opstijgt en eigenlijk niet meer wilt landen.” Ook ik, als niet-danser, word door deze zinnen aangesproken. In hetzelfde artikel doet Beek een opvallende handreiking. Religieuze mensen, kerkgangers, die snappen toch waar het om gaat? Biedt een kerkdienst of een andersoortige religieuze viering niet eenzelfde belofte? Ik denk dat hij gelijk heeft. Pinksteren – de geboorte van de kerk – lijkt meer op een dansvloer dan op een typische kerk. Of wellicht kan de Geest die twee prima combineren.

In de kerk draait het om vrijheid. Net als in de club. Het is één van de hoofdpijndossiers in de moderne Westerse geschiedenis waarom we inmiddels niet in het vrijheidsparadijs terechtgekomen zijn. We leven in een land dat qua omstandigheden en levensbeschouwing tot de meest vrije landen van de wereld behoort. Er is niemand die op je let. Wie naar kerk of club wil, wordt nergens geregistreerd. Je mag doen wat je wilt. Toch zegt Stefan Beek: de nachtclub is keihard nodig in deze samenleving. Want overdag worden heel wat mensen bekneeld door alle mogelijke banden. Voor veel Nederlanders is de nacht essentieel om zich echt vrij te voelen. Wacht eens even: in termen van vrijheid scoort onze cultuur hoger dan welke samenleving ook maar. Nog nooit hebben zoveel mensen het recht gehad om hun eigen leven te bepalen. Eigenlijk zou de hele maatschappij zo langzamerhand een permanente nachtclub moeten zijn of in ieder geval één grote dansvloer. Waarom werkt het zo niet? Wat houdt ons tegen?

Op dit punt moet ik denken aan een passage uit de Galatenbrief van Paulus. Uw trendwatcher van dienst is tenslotte eerst en vooral dominee. Galaten is één van de oudste en invloedrijkste teksten over vrijheid ooit geschreven. Niet toevallig ook het lievelingsgeschrift van Maarten Luther, die er een groot bijbelcommentaar op schreef. De kern van de Galatenbrief gaat zo. Mensen die gedomineerd waren door hun verleden, hun schuld, hun familie, hun goden, hun keizer, hun weetkwatallemaal – juist zulke mensen werden christen. Zij kregen een boodschap te horen: op existentieel level, op zielsniveau zijn jullie totaal vrij. Dat geloofden ze zelf ook. Ze namen een compleet nieuwe identiteit aan, vaak met een nieuwe naam. Maar de ‘snelweg naar de hemel’ bleek in de praktijk vaak een barre tocht te zijn. Het viel bepaald niet mee om op basis van het geloof ‘ik ben totaal vrij’ te leven. Je vergeet het zo maar – spirituele alzheimer, zegt paus Franciscus. En hoe meer die eerste christenen dat doorkregen van zichzelf, des te meer ze een juk op hun schouders voelden drukken. Een zwaarder juk zelfs dan voor wie zich geen christen noemt. Je zou vrij moeten zijn maar zo voelt het niet.

Paulus spreekt deze mensen begrijpend maar ook uitdagend toe. Je bent halverwege blijven steken, zegt hij. Je bent misschien zelfs op je schreden teruggekeerd. Je begon zo goed. Eigenlijk zou Paulus tegen ons hetzelfde kunnen zeggen: *Nederlanders, jullie hebben je verstand verloren! Jullie zijn bevrijd om in vrijheid te leven. Waarom laat je je dan toch weer een slavenjuk opleggen?* Hoezo vrij op zondagmorgen in een kerkelijke setting om je dan op maandag (of zon-

dagavond al) weer door van alles te laten knechten? En waarom zou je alleen in de nachtclub aan de ware vrijheid kunnen ruiken? Of je nu kerkganger of clubber bent, in wat voor soort absurd slaventheater leef je dan de rest van de tijd?

Zouden nachtclubs ook merken dat er minder mensen komen dan eerder? Het is denk ik nog te vroeg om dat vast te stellen. De clubs zijn nog maar net open. De kerk loopt iets op hen voor. Het effect is daar al wat meer voelbaar. Corona heeft veel mensen binnen de kerk het gevoel gegeven dat ze er ook ‘uit’ kunnen. Een behoorlijk aantal mensen heeft die stap gezet en anderen overwogen het. Een mooie uitdaging voor kerken om geen gevangene van aantallen te worden. De gewetensvraag die elke kerk zich zou moeten stellen is: helpen we mensen in een samenleving met veel druk om vrijer te worden? Herinner je je nog het Tutu-citaat? Tutu zegt niet: doe! En ook niet: geloof! Hij zegt ‘droom!’ Droom van een vrijere wereld. Van jezelf als vrijer mens. Dat is Gods droom. En die droom gaat over jou. En jou. En jou.

De Britse schrijver en acteur Stephen Fry maakte recent een inmiddels zeer populaire podcastserie over ‘de zeven hoofdzonden’. Je kunt wel voortdurend anderen de schuld geven van de ellende in de wereld, maar kijk ook eens naar jezelf. We geloven weliswaar niet meer dat daar een hemelse straf op staat. Maar je innerlijke demonen, zoals Fry ze noemt, kunnen je leven op aarde behoorlijk te gronde richten. Onderdeel van het succes van de podcast is dat Fry buitengewoon eerlijk is. Als een moderne Augustinus ontleedt

hij wat er leeft in zijn ziel. Zomaar een voorbeeld van iemand die de moed heeft om niet de schijn op te houden maar vrijuit te denken, ook over gevoelige thema’s. De impact op luisteraars is enorm. Samen door deze podcasts heen luisteren en lopen, het lijkt me een prachtig project voor iedere kerk in elke setting. Heilzaam voor kerkgangers en inspirerend voor wie (nog) niet bij een kerk hoort.

‘Als kind leerde ik psalmverzen uit mijn hoofd. Ook nummer 116: ‘Ik was omkneld door banden van de dood’. Wat ik destijds niet echt begreep, zie ik nu elke dag om me heen.’

Terug naar de bankkluis. Ik zat er een tijdje ongestoord. Een mooi beeld voor wat Pasen betekent, bedacht ik opeens. Als kind leerde ik psalmverzen uit mijn hoofd. Ook nummer 116: ‘Ik was omkneld door banden van de dood’. Wat ik destijds niet echt begreep, zie ik nu elke dag om me heen. We leven niet in een vrijheidsparadijs maar we hebben een gekluisterde samenleving gebouwd. Elk huis heeft z’n kluis. In de vorm van schulden, moreel of financieel. Van verwachtingen of regelrechte fouten van ouders en opvoeders. Van verslavingen in allerlei vorm. Van prestatiedruk. Van angst in allerlei vormen voor de dood. Van ik in mijn klein kluisje en jij in die van jou.

Heel wat moderne denkers hebben het menselijk bestaan in z’n totaliteit als kluis voorgesteld. In de vroege christelijke kerk werd van Christus geloofd dat

hij was ‘neergedaald in de hel’, om juist daar – waar anders? – een bevrijdend woord te spreken. In onze context heeft Pasen met ‘neergedaald in de kluis’ te maken. En hoe daar de grote deur en alle kleine deurtjes voorgoed opengaan. De kerk hoeft eigenlijk alleen maar haar oorsprongsverhaal te vertellen. Maar pas op: goed mogelijk dat de mensen van de nachtclub er meer nog van uit hun plaat zullen gaan dan jij en ik.

Verlangen naar echte vrijheid. Welke kansen biedt deze trend aan kerken? Ik maak, zoals ook met trend één en drie, een klein begin, in de hoop dat ik jouw verbeeldingskracht prikkel.

- a. Tegenover de essentie van vrijheid als ‘leegte’ (van vakantie, niks doen, je nergens op vastleggen etc.) ziet de kerk de essentie van vrijheid als ‘kracht’. Paulus stelt vrijheid voor als een ‘booster’, een infuus, een transplantatie, een opstanding, een vernieuwing van wat je denkt en wilt en doet. Christen zijn is je met hart en ziel vastleggen op een geloof dat werkelijk vrij maakt. Dat dit geloof veel authentieker en persoonlijker kan zijn dan in generaties voor ons, zie ik als een zegen. Vrijheid is abstract totdat het ‘ik voel me vrij’ wordt. Maar juist onze tijd kan een bezielend verhaal gebruiken dat ‘ikke zelf doen’ allerlei beperkingen kent. Niet voor niks kent de kerk het gebed: Heer, bevrijd mij van mijzelf.
- b. We zijn niet simpelweg bevrijde mensen. We leven de vrijheid tegemoet. Maar het is een weg van vallen en opstaan. Veel mensen én veel christenen durven de kluis niet uit, al zet je de deur nog

zo wijd open. Vrijheid is een script dat oefening vraagt. “Al dansend strijden we tegen egoïsme, hebzucht en apathie”, schrijft Stefan Beek. Ik vind dat mooi. Dat is wat we in de kerk beogen met ons zingen, lezen, luisteren en geloven. Ik daag de mensen van de club en van de kerk uit om deze ‘spirit’ van de dansvloer en de kerkvloer mee te nemen, het gewone leven in. Juist dáár, in de stad en in je dorp, moet je durven dansen of geloven. Je verbinden met anderen, met hen communiceren. Precies zo is het bedoeld.

- c. Ook hier zou Desmond Tutu tenslotte wijzen op het plan van God. Een echt vrijheidsideaal heeft een spiritueel fundament nodig. We zijn niet bedoemd om vrij te zijn. Tot zover kwamen de moderne en postmoderne denkers. Nee, we zijn ervoor gemaakt. Yes! Ik hoef mijn eigen vrijheid niet te maken. Door de geopende kluisdeur mag ik zomaar naar buiten wandelen. Elke dag opnieuw. En woorden schieten tekort voor wat dit is. Gezegend de kerk, huiskring of individuele christen die hier bijpassende rituelen voor verzint.

Reflectievragen

- Hoe zou jij het nieuwe verhaal voor samen leven vertellen?
- Wat is jouw kluisje?
- Hoe ziet echte vrijheid eruit voor jou

Trend 3

Fascinatie voor geest-verruiming

EEN TIJD VAN ZIELSARMOEDE leidt tot nieuwe trends die gaan over een nieuw verhaal om samen te leven en over wat echte vrijheid is. Ik ben ervan overtuigd dat de meeste seculiere trendwatchers zich in veel van het bovenstaande zullen herkennen en tegen de kerk zouden zeggen: jullie hebben goud in handen, als je tenminste iets kunt leveren dat aansluit bij deze behoeften van mensen. Ik vraag tenslotte je aandacht voor een derde, hoogst interessante ontwikkeling, die ik samenvat als ‘fascinatie voor geest-verruiming’.

Over het tijdperk van de Verlichting is wel eens gezegd dat er vanaf dat moment een betonnen plaat tussen hemel en aarde is geschoven. De theoloog Tom Wright heeft al een heel aantal jaar geleden vastgesteld dat die betonnen plaat in onze tijd poreus aan het worden is. De granieten plaat brokkelt af. NRC-journalist en trendwatcher Wouter van Noort is een zondagse nieuwsbrief gestart die hij *Transcend* heeft gedoopt. Wekelijks zoekt hij naar zingeving en transcendentie en duizenden volgers doen actief met hem mee. Eén van Wouters recente afleveringen gaat over ‘mystieke ervaringen’. Hoe kan het dat mensen zich soms aangeraakt voelen, overgenomen in positieve zin, opgetild door iets dat veel groter is dan zichzelf? Neurowetenschap, psychologie, filosofie en religie: Van Noort gebruikt al deze kanalen om helder te krijgen wat hier aan de hand is. Hij was verrast toen ik hem vertelde dat er ook theologische wetenschap bestaat die op de hoogte is van deze stand van zaken en die actief kan en wil bijdragen.

Een vergelijkbare benadering is te vinden bij Hans Busstra, die in interviews steevast ‘zoon van een zende-

ling’ genoemd wordt. Hoewel Hans niet het geloof van zijn vader heeft overgenomen, wil hij evenmin onder de ‘betonnen plaat’ leven. Hij zegt: “Ik heb me nooit senang gevoeld bij dat materialistische wereldbeeld, een koud, ontziend verhaal. Ik ben altijd op zoek gebleven naar een vorm van zingeving.” Hij maakte vorig jaar een Tegenlicht-documentaire ‘Technologie als religie’. Het lijkt erop, zegt Busstra, dat mensen religieuze wezens zijn. In onze tijd doen we dat over het algemeen niet vanuit een kerkelijk kader maar eerder vanuit wetenschap en technologie. Busstra stelt kritische vragen of mensen willen toegeven dat dit ‘wetenschap-plus’ is. Vanuit alle mogelijke data zingeving ontwikkelen mag wel, als je maar eerlijk toegeeft dat dit geen pure wetenschap meer is. Je steekt hier de grens naar geloof over. Wie daar niet aan wil, doet aan ‘data-isme’.

Zijn we religieuze wezens? Waarom voelt onze wereld vaak te klein, te beperkt? Op een andere maar minstens zo boeiende manier schrijft toekomstonderzoeker Jeanneke Scholtens over onze menselijke behoefte aan geestverruiming. Haar nieuwe boek gaat over roes, verslaving en genot. Geen woorden die je als vanzelf met de kerk associeert. Of toch wel? In het leven van moderne mensen moet er zo verschrikkelijk veel. We hebben elke week vele rollen te spelen. Vandaar, zegt Scholtens, dat er bij veel mensen behoefte ontstaat aan:

- een vorm van geestvernauwing (zij noemt dat de soleroes): oortjes op, hardlopen, in je scherm duiken, netflixen, me-time dus.
- een vorm van geestverruiming (zij noemt dat de collectieve roes): gezelligheid, interactie, uit je dak gaan.

Hoe nu verder?

Je hebt een overzicht gekregen met de trends, maar wat ga je ermee doen? Je weet wat de kansen voor de kerk zijn en je hebt wat vragen meegekregen om op te kauwen. Laat het daar vooral niet ophouden. Deze trendrede is de aanzet voor een gesprek. Laten we elkaar inspireren. Herken je de trends? Of niet? Wat ga je doen? Heb ik iets over het hoofd gezien? Werkt het in jouw context totaal anders? Laat het me weten.

Stuur een email naar tim@citykerk.amsterdam. Of kom een keer langs bij de Citykerk Community. Blijf op de hoogte van wat er gebeurt in Amsterdam via www.citykerk.amsterdam.

Bronvermeldingen

In mijn boek *Opener dan Ooit* (2^e druk 2022) bied ik meer achtergronden bij en aanvullingen op wat ik in deze trendrede ter sprake breng. Bronnen voor deze trendrede die ik reeds in mijn boek citeer, verantwoord ik hier niet opnieuw. Aanvullend maakte ik voor deze trendrede gebruik van: Hans Boutellier, *Het nieuwe Westen. De identitaire strijd om de sociale verbeelding* (2021)

Jeanneke Scholtens, *Roes. Een verslavende zoektocht naar genot* (2022)
De uitzending van *College Tour* met Desmond Tutu is via deze link te zien: https://www.uitzendinggemist.net/aflevering/193318/College_Tour.html

De column van Rosanne Hertzberger verscheen in *NRC Handelsblad* van 12 maart 2022

Het citaat van opperrechter Anthony Kennedy vond ik in het boek van James K.A. Smith, *On the road with Saint Augustine* (2019)

Het artikel van Stefan Beek verscheen in het *Parool* van 9 februari 2022
De *podcastserie* van Stephen Fry over de zeven hoofdzonden is hier te beluisteren: <https://open.spotify.com/show/7rtPDwn7svKg9ov6ALq5SL>
Dit is de link naar de *Transcend-nieuwsbrief* van Wouter van Noort: <https://zingevinggezocht.substack.com/>

En dit de *podcast* van Hans Busstra over zijn 'religie en technologie'-docu: <https://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/kijk/podcast/2021/God-tech-en-ons-bewustzijn.html>

Eigenlijk vraagt het leven erom dat je soms de kloostercel binnengaat en dan weer het festivalterrein betreedt. Een eigentijdse kerk zou daarom pakketjes 'solo' en 'samen' moeten aanbieden. Alles is goed. Zolang je, lacht Jeanneke, maar niet blijft hangen in het saaie, brave, grijze, gematigde midden! En opeens komt ze met een wel heel religieus woord: geestdrift. Citaat: "Maar het is natuurlijk ook ergens goed voor: dat buiten de kaders treden. De roes is voor mij ook

'De Geest van Pinksteren daagt je uit om soms voorbij je eigen grenzen te gaan'

dat gevoel van altijd iets meer te willen, te willen exploreren. Dat is ook waar de geestdrift te vinden is. Het mateloze in je leven maakt ook dat je dingen ontdekt. Het is daar waar voor mijn gevoel *the next level* te vinden is. De roes brengt iets waardoor je over grenzen heen gaat, waardoor je verbinding aan kan gaan met anderen, waardoor je ook over de grenzen van het betamelijke soms wel heen gaat."

Geestdrift. Een spiritueel woord dat – net als de dansvloer – aan Pinksteren doet denken. Een verhaal van een Geest die grenzen doorbreekt en mensen naar een 'next level' wil brengen. Van individuele en collectieve vernieuwing. Een roes waarvan omstanders meteen ook zeggen: is dit nog wel betamelijk? Dit is een heel spannende trend. De christelijke traditie is 'van voor de betonplaat'. Een wereld waarin die betonnen plaat stukje

bij beetje poreus wordt, is een andere wereld die om nieuwe theologische reflectie en doordinking vraagt. Een wereld met opmerkelijke bondgenoten en zielsverwanten uit allerlei richtingen, ver buiten de kerkelijke bubbel. Het is een wereld die jou en mij uitdaagt.

Over de grenzen van het betamelijke? Het gaat in de actualiteit – helaas – weer veel over grenzen en hoe die overschreden worden. Dat is natuurlijk niet wat Jeanneke bedoelt. Grenzen stellen en verleggen gaat niet over anderen maar over onszelf. Het is de zielsvariant van wat sporters ambiëren in het verleggen van je grenzen. Er is altijd meer mogelijk. Soms is dat een solo-proces en soms kun je er hulp van anderen goed bij gebruiken. De Geest van Pinksteren daagt je uit om soms voorbij je eigen grenzen te gaan. Zou je anderen meer kunnen verstaan dan je dacht? Zou je dichterbij jezelf kunnen komen dan je voor mogelijk hield? Zou een betere wereld binnen handbereik zijn? Kan 'heimwee naar de hemel' tot een nieuwe speurtocht leiden? Je merkt dat ik hier in retorische vragen denk. Dit zijn geen trends meer. Ik ga hier de grens tussen trend en hoop over. Zouden we de genade ontvangen om te mogen leven in een wereld die iets heeft van een nieuwe schepping en een nieuwe tijd? Zou God het menen als Hij zegt dat Hij niet ver is van ieder van ons? Of we nou Wouter of Jeanneke of Tim heten. En jij net zo goed. En jij. En jij.

Ik zie ook vanuit deze trend – fascinatie voor geestverruiming – kansen voor de kerk en stip er slechts drie aan:

1. Ik hoop dat kerken en christenen gezamenlijk een nieuwe theologie van de Heilige Geest ontwikkelen. Zelf laat ik me inspireren door theoloog Sam

Wells uit Londen. Wells zegt dat je in ieder gesprek met zinzoekers, buitenstaanders of kerkgangers kunt zoeken naar waar Gods Geest met iemand bezig is. Die golflengte helpt om dicht bij jezelf te blijven en dicht bij de ander te komen.

2. De inspiratie voor geestverruiming wordt ook wel focus genoemd. Hoe leg ik aan alle stemmen en prikkels die mij omringen het zwijgen op? We hebben als kerk mooie dingen in onze gereedheidskist. Ik denk aan meditatie, het in-oefenen van stilte, aan lectio divina.
3. Net zo belangrijk is het voor kerken om vormen van collectieve roes aan te bieden. Het ligt voor de hand om daarbij aan bestaande en nieuwe vormen van muziek en aanbidding te denken. Maar ook Bach kan veel mensen nog altijd in vervoering brengen. Of een goed verhaal. Een klein gebaar soms. Denk aan Desmond Tutu. Misschien zijn we wel te volwassen geworden. Alles wat ons kan helpen om te dromen, is welkom. Welke andere organisatie mag op weg met de belofte dat de toekomst prachtig wordt? Een wereld waarin plaats is voor iedereen.

Reflectievragen

- Wat is jouw roes? En wat die van mensen in je nabije omgeving?
- Hoe ziet geestverruiming en geestverruiming er voor jou uit?
- Durf jij ook mateloos te leven? Geestdriftig?

*'God wil jou gebruiken. En jou.
En jou. En jou. En jou. En jou.'*

Desmond Tutu

De missionaire trendrede geeft kerken zicht op actuele maatschappelijke ontwikkelingen en biedt inspirerende ideeën om daar missionair op in te spelen.

Tim Vreugdenhil (46) is stadspredikant in Amsterdam. Hij is het gezicht van Citykerk, en stand-up theoloog met eigen programma's en daarnaast in opdracht van bedrijven en organisaties.

Tim heeft 16 jaar gewerkt als gemeentepredikant en pionier in Amstelveen en Amsterdam en is gefascineerd door trends en tijdgeest. In 2021 verscheen het boek *Opener dan ooit*, over nieuwe kansen voor kerken na de Coronacrisis.

De trendrede is gepresenteerd op het congres **Missie BinnensteBuiten**. Dit congres is georganiseerd door **MissieFonds, Kerkpunt, Verre Naasten, CGK Deputaten Evangelisatie, Theologische Universiteit Kampen | Utrecht** en **Weetwatjegeloof.nl**.

